

УДК 351.853.2

Наталя Золотарьова, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного права та організації адміністративної діяльності Академії управління МВС

Екологічна безпека – родовий об’єкт адміністративних проступків, що посягають на навколишнє природне середовище

Класифіковано адміністративні правопорушення, які посягають на навколишнє природне середовище. Визначено особливості предмету посягання таких правопорушень.

Ключові слова: екологічна безпека, предмет посягання, адміністративно-правові відносини, кодифікація, класифікація, навколишнє природне середовище.

Классифицированы административные правонарушения, которые посягают на окружающую природную среду. Указаны особенности предмета посягательства данных правонарушений.

Ключевые слова: экологическая безопасность, предмет посягательства, административно-правовые отношения, кодификация, классификация, окружающая природная среда.

The article presents a classification of administrative offenses, which infringe on the environment. Features of the subject of infringement of given offenses are defined.

Keywords: environmental safety, the subject of infringement, legal and administrative relations, codification, classification, environment.

Процес становлення України як демократичної, правової, соціальної держави, її інтеграція до європейської спільноти передбачають запровадження та реалізацію цілої низки реформаційних новацій в економічній, адміністративно-політичній та соціально-культурній сферах. Для побудови такої держави здійснюється оновлення чинного законодавства України.

Нині адміністративне законодавство, що регулює відносини адміністративної відповідальності, не відповідає вимогам демократичної держави. За останні п’ять років назріла необхідність розроблення проекту Кодексу України про адміністративні правопорушення. Так, було розроблено кілька проектів цього законодавчого документа, перший з яких – у групі, очолюваній заступником Голови Верховного Суду України В. Стефанюком. Проект Кодексу України про адміністративну відповідальність та проект Кодексу України про адміністративні проступки розроблені в Центрі політико-правових реформ І. Голосніченком, О. Банчуком, Д. Лук’янцем та ін. Нині доопрацьовується останній проект. У зв’язку з цим виникла проблема класифікації адміністративних проступків за главами та розділами, тобто визначення родового та видового об’єктів відповідних правопорушень.

Вбачається, що адміністративні проступки слід класифікувати залежно від відносин, які захищаються нормами адміністративно-деліктного права.

Адміністративно-правовим відносинам властиві всі основні ознаки будь-яких правовідносин: первинність правових норм, унаслідок чого правовідносини є результатом регуляційного впливу на суспільні відносини цієї правової норми, що надає йому юридичної форми; регламентація правовою формою дій сторін цих відносин; кореспонденція взаємних обов'язків і право сторін правовідносин, обумовлені нормою, та ін.

Однак варто визначити деякі особливості, що доповнюють цю загальну характеристику і здатні бути основою для відмежування адміністративно-правових відносин від інших видів правовідносин. До таких особливостей належать:

- права й обов'язки сторін зазначених відносин, пов'язані з діяльністю органів виконавчої влади та інших суб'єктів, які здійснюють функції в системі цієї гілки влади;
- завжди однією зі сторін у таких відносинах є суб'єкт, уповноважений здійснювати владні повноваження;
- адміністративні правовідносини практично завжди виникають з ініціативи однієї зі сторін;
- якщо відбулося порушення адміністративно-правової норми, то порушник несе відповідальність перед державою;
- суперечки між сторонами можуть вирішуватися як системою виконавчої влади, так і органами адміністративної юрисдикції;
- вертикальні адміністративні правовідносини побудовані на засадах «влада – підпорядкування», де немає рівності сторін. Горизонтальні в основному базуються на засадах рівності суб'єктів.

Серед адміністративно-правових норм, що регулюють ці відносини, є такі, що спеціально виокремлені для забезпечення екологічної безпеки. Адміністративно-правові відносини, що виникають із приводу екологічної безпеки, серцевиною яких є охорона навколишнього природного середовища, мають свої особливості. Екологічні відносини – один із найважливіших складників суспільних відносин. Вони виникають між окремими суб'єктами з приводу надзвичайно важливих об'єктів. Екологічні відносини формуються між природою та суспільством, людиною і навколишнім середовищем. Об'єктами екологічних відносин є природні багатства: земля, її надра, води, ліси, атмосферне повітря, рослинний і тваринний світ тощо. Від того, якими будуть екологічні відносини, залежить сьогодення та майбутнє людства.

В екологічних правовідносинах превалюють відносини, що виникають із приводу охорони навколишнього природного середовища, основою виникнення і розвитку яких є інтереси теперішнього й майбутніх поколінь людей, їхні потреби в чистому і здоровому навколишньому природному середовищі.

Охорона навколишнього природного середовища належить до глобальних проблем, життєво важливих для всього людства. У період науково-технічного прогресу вплив людини на природу набув неабиякої сили і масштабів. Уже немає жодного місця на Землі, де людина тією чи іншою мірою не впливала б на природу. Відповідно, зростає роль охорони природи, яка є єдиним джерелом існування громадянського суспільства. Природа має величезне соціальне, виробниче, економічне, наукове й оздоровче значення.

Особливо гострою є проблема охорони навколишнього природного середовища в Україні. Винятковою особливістю екологічного стану є ускладнення екологічно небезпечних локальних ситуацій після аварії на Чорнобильській атомній електростанції.

Забезпечення охорони навколишнього природного середовища життєво важливе для всіх галузей народного господарства і всіх природних об'єктів: земель, вод, рослинного й тваринного світу, атмосферного повітря, надр і природно-заповідного фонду України.

Гостро стоїть питання про охорону навколишнього природного середовища в промисловості й на транспорті, сільському господарстві, містах та інших населених пунктах, у культурно-побутовій сфері.

Отже, наша держава має розробити чітку політику та програму дій, спрямовані на збереження і відродження довкілля, забезпечення екологічної безпеки України і, насамперед, її громадян. Ідеться про створення Національної програми охорони навколишнього природного середовища, в основі якої лежатиме нове екологічне законодавство.

У правовій державі законодавству належить визначальна роль у вирішенні масштабних завдань, зокрема в охороні навколишнього природного середовища.

Навколишнє природне середовище – сукупність природних і природно-антропогенних умов (земля, вода, ліси, надра, атмосферне повітря, рослинний і тваринний світ), що оточують людину та є необхідними для її життя і діяльності.

Зміцненню охорони навколишнього природного середовища сприяє проведена кодифікація законодавства України про землю, її надра, води, ліси, тваринний світ, атмосферне повітря. У відповідних кодексах визначено компетенцію державних органів у галузі регулювання земельних,

водних, лісових відносин, передбачено організаційно-правові заходи охорони об'єктів природи і відповідальність за порушення природоохоронного законодавства [2, с. 68].

Кодекси про відповідні об'єкти природи та інші кодифікаційні акти сприяють подальшій нормотворчій діяльності в галузі охорони навколишнього природного середовища. Особлива роль відводиться Кодексу України про адміністративні проступки, проект якого розробляється. Певна частина його норм повинна мати природоохоронну спрямованість і передбачати адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері охорони природи.

Зважаючи на важливість неперушності природорегулятивних відносин, а також їх пріоритетне значення для життя, здоров'я і всебічного розвитку людини та громадянина, в проекті Кодексу України про адміністративні проступки вбачаємо за необхідне виокремити ці відносини як родовий об'єкт адміністративних правопорушень у спеціальний розділ під назвою «Адміністративні проступки, спрямовані проти навколишнього природного середовища та екологічної безпеки».

У Законі України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено правовідносини, що можуть бути безпосередніми об'єктами адміністративних проступків, відповідальність за які несуть особи, винні в порушенні прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище; порушенні норм екологічної безпеки; порушенні вимог законодавства України під час проведення екологічної експертизи, в тому числі поданні завідомо неправдивого експертного висновку; невиконанні вимог державної екологічної експертизи та багато інших [1, с. 6, 8].

Отже, крім родової класифікації адміністративних правопорушень, у Кодексі України про адміністративні правопорушення, де за родовими ознаками доцільно визначити проступки в галузі природи, необхідно також виокремити групи адміністративних правопорушень за видовими ознаками.

Ці ознаки будуть похідними від предмету посягання. Адже законодавець визначає такими предметами землі, води, ліси, тваринний світ, атмосферне повітря, природно-заповідний фонд тощо.

Таким чином, виокремлюючи глави в розділі КУаАП, про що йшлося вище, слід будувати їх залежно від цих видових об'єктів. Тому необхідно підтримати пропозиції М. Хавронюка, який у природоохоронному блоці КУаАП виділяє такі глави: «Адміністративні проступки проти екологічної безпеки», «Адміністративні проступки проти порядку використання

землі, її надр, повітря, вод, інших природних ресурсів», «Адміністративні проступки проти рослинного і тваринного світу».

Список використаних джерел

1. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. Дмитренко І. А. Екологічне право України / І. А. Дмитренко. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 351 с.